

Bag facaden: Adam Holms nye bog beskriver på uhyggelig vis Syriens to ansigter

På overfladen søgte Bashar al-Assad at fremstå som den anstændige statsleder. Foto: kremlin.ru/Wikimedia Commons.

HANS HENRIK FAFNER

Udlandsredaktør

05.09.2025

NY BOG // ANMELDELSE – Adam Holms seneste bog giver et skræmmende portræt af et grusomt diktatur bag Bashar al-Assads facade af tilsyneladende åbenhed og reformvilje. Det er uhyggelig læsning og en nødvendig bog for en dybere forståelse af den syriske tilstand.

En tyrann mindre. Assad-regimets barbari og fald

af Adam Holm. Gyldendal, 192 sider. Er udkommet.

Den 8. december 2024 var en søndag, og hvad tegnede til at blive en helt almindelig hverdag i den syriske hovedstad Damaskus, blev til noget af en mental kolbøtte. Da moskéerne kaldte til *fajr*, den tidlige morgenbøn, lød budskabet fra muezzinerne også, at ”hunden er stukket af!”.

Hentydningen var til diktatoren Bashar al-Assad, der samme nat havde forladt landet ombord på et russisk militærfly.

“Det er ikke historieskrivning som sådan, men den tager en række interessante og nyttige nedslag i landets lange og krogede historie

Et grusomt diktatur, som havde holdt landet i en brutal skruestik gennem 55 år (medregnet faderen Hafez al-Assad), var faldet, og under den pludselige omvæltning så mange syrere til med vantro. Kunne det virkelig passe, at mareridtet nu var slut, og hvad var der nu i vente?

Portræt af et diktatur

Således tegner historikeren og journalisten Adam Holm scenariet op som en effektiv indledning til sin seneste bog, *En tyrans mindre*.

Der er ingen tvivl om, at den nye midlertidige præsident, Ahmed al-Sharaa, står for en ny begyndelse for Syrien. Men med hans baggrund i al-Qaeda og islamisk fundamentalisme kombineret med hans erklæringer om åbenhed, demokrati og frihed for den syriske befolkning, kan man godt komme i tvivl om, hvor Syrien egentlig bevæger sig hen.

Dette er naturligvis umuligt at gisne om, men for dog at finde indsigt i baggrunden for Syriens lange tid under diktaturet og dermed også en mulighed for at forstå landets aktuelle udfordringer kan det varmt anbefales at søge til Adam Holms seneste bog.

Det er ikke historieskrivning som sådan, men den tager en række interessante og nyttige nedslag i landets lange og krogede historie. Samtidig har en række af kapitlerne, der kan læses som selvstændige essays, et stærkt personligt præg.

Her får vi indtryk af forfatterens mange møder med forskellige sider af det syriske samfund, og ikke mindst med en række spændende mennesker, der alle bidrager til at tegne portrættet af et diktatur og ikke mindst den angstfyldte tilværelse, som i alt for lang tid har været en del af den syriske hverdag.

Adam Holm stiller mange relevante spørgsmål undervejs. Hvornår begyndte det hele? er et af dem, og hvorfor var torturen så udbredt, at alle og enhver vidste, hvad klokken var slået, hvis man blev slæbt med til et forhør?

Den enøjede øjenlæge

Ingen vil være i stand til at svare fyldestgørende, men den forklaring, vi får her, er i hvert fald en god rettesnor og en kvalificeret forklaring på Bashar al-Assad, som i sig selv er lidt af en gåde.

Som ung øjenlæge i London havde han ambitioner om at forske i, hvordan man giver dårligt seende et bedre syn, og et eller andet sted drømte han om at blive den første syriske nobelpristager.

Syrien, eller *Bilad al-Sham*, en gammel arabisk betegnelse, har historisk været et etnisk kludetæppe, hvilket har medvirket til at give landet en karakteristisk egenart

Han fremstod som en kejtet og blød mand med de bedste intentioner, og da han så blev kaldt hjem til Syrien for at træde ind som sin fars arvtager, udviklede han sig til at være en af Mellemøstens mest bestialske diktatorer. Et sted betegner forfatteren ham som den enøjede øjenlæge.

Men sandheden er, at Bashar al-Assad ved faderens død i 2000 arvede en inkarneret politistat, og at denne også før Hafez al-Assads magtovertagelse i 1971 allerede var en dybt indgroet kendsgerning.

Syrien, eller *Bilad al-Sham*, en gammel arabisk betegnelse, har historisk været et etnisk kludetæppe, hvilket har medvirket til at give landet en karakteristisk egenart, men det har også udgjort en reel udfordring for de siddende magthavere.

Under Det Osmanniske Imperium talte eliterne i Damaskus og Aleppo tyrkisk til officielt brug, men fra anden halvdel af det 19. århundrede voksede en stadig stærkere panarabisk strømning frem. Arabisksprogede nationalister, herunder forfattere og tænkere, blev censureret og fængslet for at udbrede tanker om et arabisk Storsyrien.

Og imens brugte de europæiske kolonimagter beskyttelse af kristne mindretal som et argument for at sende tropper til områder, der officielt var under osmannernes

jurisdiktion. Franskmændene havde tætte bånd til maronitkirken i Libanonbjergene. Og zarens Rusland så sig selv som beskytter af den græsk-ortodokse kirke, som udgjorde flertallet blandt de osmanniske kristne.

Det begyndte for alvor at køre af sporet i det 19. århundrede, hvor drab og gengældelsesaktioner mellem kristne og muslimer støttet af udenlandske kræfter kulminerede i et blodbad i 1860. Noget tilsvarende fandt sted andre steder i regionen, men Syrien kom hurtigt til at fremstå som et særlig grelt tilfælde på grund af hele landets utrolig komplekse natur.

“De blev set som andenrangsborgere, og da Hafez al-Assad i 1930’erne voksede op i en fattig landsby, var det med bevidstheden om at skulle kæmpe sig op til samfundets top og derfra forsvare sin position ved at sparke nedad

Bashar al-Assad kommer fra et af landets mange mindretal, alawitterne, hvis historiske rolle næsten i sig selv står som forklaring på brutaliteten i det diktatur, familien kom til at repræsentere.

Da Det Osmanniske Imperium i 1600-tallet bredte sig til også at omfatte Levanten, blev alawitterne af de osmanniske herskere stemplet som *al-milla al-dhalla*, det fortabte folk. De blev betragtet som kættere og ekstremister, som udadtil fremstod som en slags shiamuslimer, men hvis indre religiøse liv var både mystisk og uislamisk.

De blev set som andenrangsborgere, og da Hafez al-Assad i 1930’erne voksede op i en fattig landsby, var det med bevidstheden om at skulle kæmpe sig op til samfundets top og derfra forsvare sin position ved at sparke nedad.

For mange år siden forudså Bashar al-Assads oldefar, Ali Sulayman, at når alawitterne ikke længere kan opnå beskyttelse, vil de være jaget vildt for det sunnimuslimske flertal.

Det er en grum og fatalistisk indstilling til livet, men sikkert også en meget rammende karakteristik af de indre magtforhold i Syrien.

Bag de syriske kulisser

Det er en af bogens mange fortjenester, at den ikke griber til forenklede forklaringer. Vi får således en fornem indføring i alawitternes historie og tankesæt, og hvordan det har været med til at danne grundlaget for et brutalt diktatur.

Der ligger også en klar fornemmelse af, at franske koloniinteresser i første halvdel af det 20. århundrede har bidraget til at spore den syriske udvikling i katastrofal retning, men heller ikke det står som den eneste forklaring.

Det er i det hele taget befriende at læse en beretning, der ikke udelukkende lægger skylden for de syriske kalamiteter på skuldrene af eksempelvis europæisk kolonialisme. Holm har opholdt sig længe i Syrien og over flere omgange, og det skinner tydeligt igennem ved, at han netop ikke forfalder til enkle forklaringer på en del af verden, hvor intet er enkelt.

 I de første mange år ved magten præsenterede Bashar al-Assad sig som lederen, der kun ville sit folk det bedste

I stedet tager han læseren med ind bag de syriske kulisser. Når han således skriver om, hvordan hans første besøg i landet formede sig som én stor, solbeskinnet velkomst, er det fuldstændig troværdigt. ”Hvis jeg havde fået en mønt for hver gang, jeg hørte sætningen *Ahlan wa sahlan!*, velkommen, ville jeg have været en holden mand,” skriver han.

Og det afspejler ikke, at han først senere ændrede holdning og syn på al-Assad-familiens regime, men snarere at han blev mødt af en syrisk befolkning, der i årevis havde levet i isolation og higede efter en kontakt til verden udefra.

Her ligger på mange måder det portræt af diktaturet, som Adam Holm tegner så fint. I de første mange år ved magten præsenterede Bashar al-Assad sig som lederen, der kun ville sit folk det bedste.

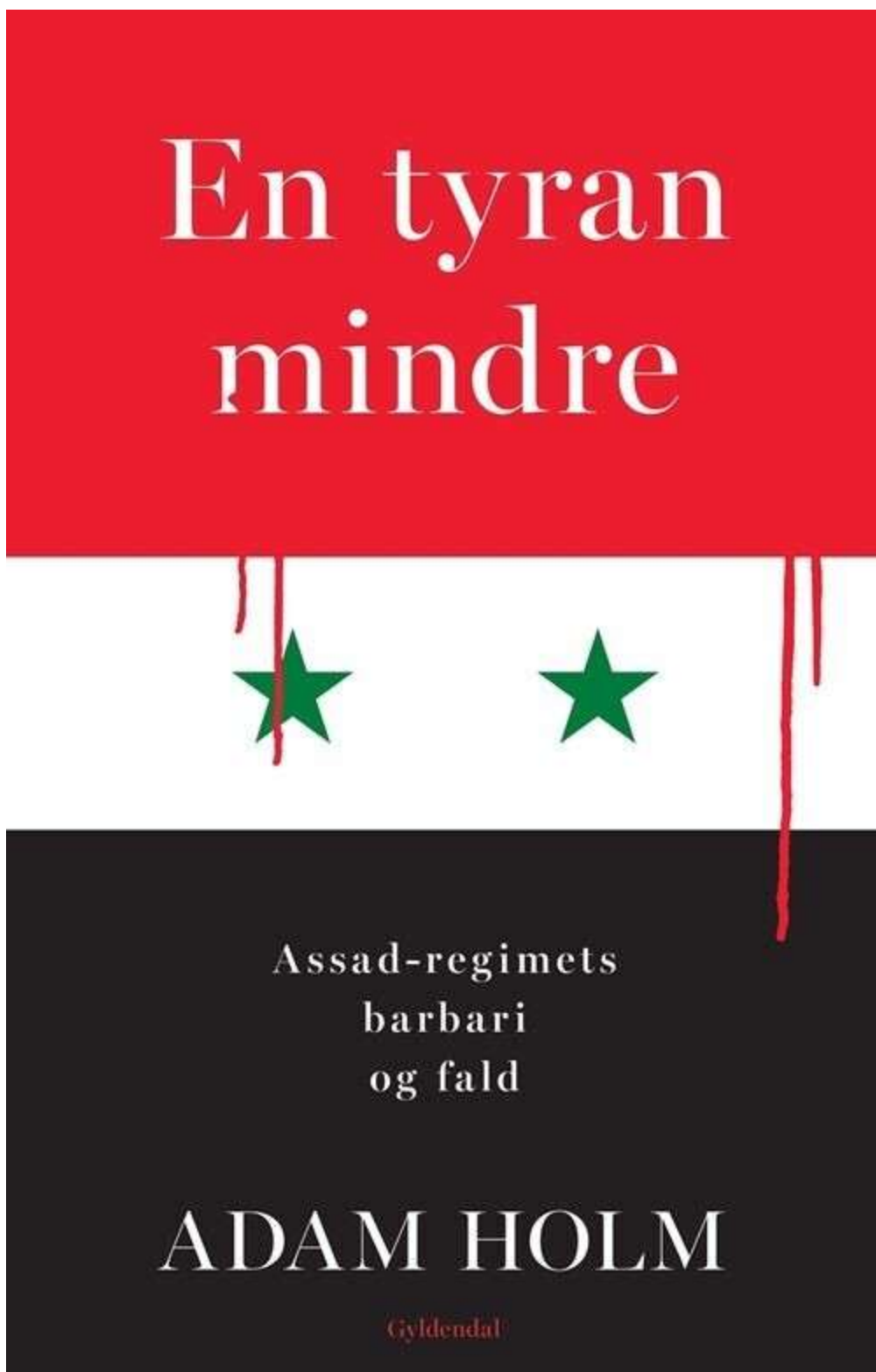
I pænt jakkesæt mødte han op i internationale fora, hvor han talte om reformer og økonomisk udvikling, og imens udspillede undertrykkelsen af alle oppositionelle kræfter sig i det gedulgte.

På den måde stod Bashar al-Assad som det, de to forskere Sergei Guriev og Daniel Treisman kalder en *spin dictator*. Altså en diktator, der fører sig frem med PR-folk på slæb og derfor er langt vanskeligere at få hold på end den uniformsklædte diktator, hvis brutalitet og voldsanvendelse er helt utilsløret.

Bag overfladen af anstændighed

Det er med dette afsæt, Adam Holm bruger bogen til at tegne et isnende portræt af det Syrien, han heller ikke selv opdagede lige med det samme.

Bogen bygger på grundig research, og mange historiske og politiske brikker falder på plads under læsningen, og samtidig er det en række personlige noter og observationer, der bringer hele det menneskelige perspektiv ind i den store sammenhæng.

I 2001 var forfatteren således i Homs, hvor han ved et tilfælde faldt i snak med en ung tørklædebærende kvinde ved et nabobord på en café. Kvinden gav sig til kende og forklarede, at hun gerne ville forbedre sit engelsk.

Det var i sig selv usædvanligt i en by, hvor kvinder – i modsætning til Damaskus – lå under for konservative normer og under alle omstændigheder næppe ville indlede en samtale med en enlig herre fra udlandet.

Hun løb en betydelig risiko, men havde noget vigtigt at fortælle. Det viste sig, at hendes bror, der læste på universitetet, kort forinden var blevet anholdt, og det for noget så tilsyneladende uskyldigt som at tilhøre en studiekreds, hvor de studerede Diderot, Montesquieu og Rousseau.

Efter *En by i krig: Scener og skæbner fra Damaskus* (2017) og *Diktatoren i Damaskus* (2020) er dette Adam Holms tredje bog om Syrien, og det er nok den mest selvreflekterende. Han fortæller ærligt om sin næsten uforbeholdne begejstring, da han mødte Syrien for første gang, og det kan man måske opfatte som en form for naivitet.

“Det var først efter diktaturets fald, at Syriens to ansigter for alvor åbenbarede sig i fuldt omfang

Men det skal snarere ses som en vigtig pointe, der på mange måder gør bogen til noget specielt. I en tid, hvor demokratierne taber terræn, hvilket ikke mindst er tilfældet i Mellemøsten, fremstår Syrien ikke desto mindre som et særtilfælde.

Bashar al-Assad havde held til at bevare en vis overflade af anstændighed, og det var først **efter diktaturets fald**, at Syriens to ansigter for alvor åbenbarede sig i fuldt omfang. Det er også dette, Adam Holm beskriver i sin fine og velfortalte beretning fra et hårdt medtaget land.

Det er med andre ord en bog, der stærkt kan anbefales.

Adam Holm

Bashar al-Assad

Dagens udvalgte

faglitteratur

POV Weekend

Syrien

HANS HENRIK FAFNER

Hans Henrik Fafner (f. 1957) er POV's udlandsredaktør. Han er journalist med fast base nord for Tel Aviv. Han har gennem de sidste 25 år – bl.a. som korrespondent for Dagbladet Information og sidenhen Weekendavisen – skrevet om Israel og Mellemøsten.

POV Overblik

Støt POV's arbejde som uafhængigt medie og modtag **POV Overblik** samt dagens udvalgte tophistorier alle hverdage, direkte i din postkasse.